

FAKULTET ELEKTROTEHNIKE,
STROJARSTVA I BRODOGRADNJE
SPLIT

Utjecaj promjena novih direktiva EU na reformu hrvatskog elektroenergetskog sektora – ISO/TSO koncepcija *prilog za raspravu*

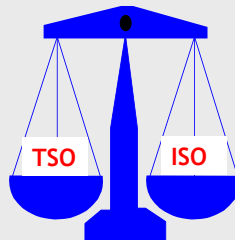
Doc.dr.sc. Ranko Goić, dipl. ing.
rgoic@fesb.hr

www.fesb.hr/~rgoic

Fakultet elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje Split
Katedra za električne mreže i postrojenja

Zagreb, 7. travanj 2004.

Pojmovi

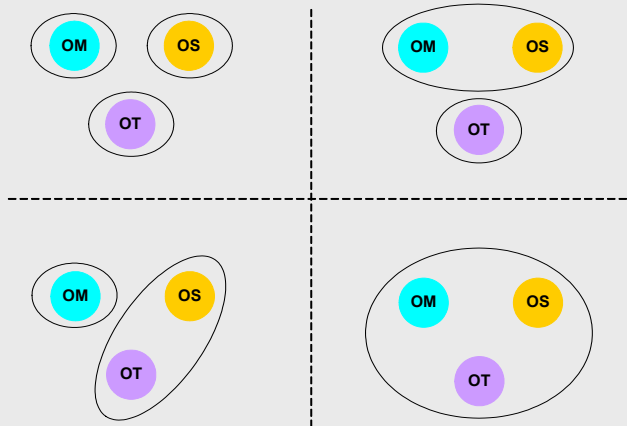

- Direktiva 96/92/EC (stara), kao i nova (2003/54/EC) ne poznaje pojam ISO (Independent System Operator) već isključivo pojam TSO (Transmission System Operator) - operator prijenosnog sustava
- U tom smislu, nema dileme TSO/ISO!
- Stvarna dilema je u kakvoj organizacijsko-vlasničkoj strukturi/formi će TSO obavljati sistemske funkcije - vođenje EES-a

Sistemske funkcije - operatori

Varijante obavljanja
sistemskih funkcija

OM - operator mreže
OS - operator sustava
OT - operator tržišta

Varijante: operator (prijenosne) mreže-operator sustava

- A. Funkciju operatora prijenosnog sustava obavlja tvrtka koja je ujedno vlasnik prijenosne mreže, tako da obavlja funkcije operatora prijenosne mreže (održavanje, fizičko upravljanje opremom, izgradnja...) i funkcije operatora sustava (vođenje EES-a) - tzv. TSO model
- B. Funkciju operatora sustava (vođenje EES-a) obavlja tvrtka koja nije vlasnik prijenosne mreže i ne obavlja funkcije operatora prijenosne mreže, te nema nikakvog poslovnog interesa u komercijalnim elektroprivrednim djelatnostima - tzv. ISO model

Varijante: operator (prijenosne) mreže-operator sustava

Varijanta A je općeprihvaćena zapadnoevropska praksa, a dobrim dijelom je utemeljena na:

- prethodnim organizacijsko-vlasničkim odnosima
- funkcionalno usko vezanim funkcijama vođenja/upravljanja elektroenergetskog sustava, te funkcijama održavanja, vođenja/upravljanja i izgradnje prijenosne mreže

Varijanta B zapravo odgovara modelu primjenjenom u nekim djelovima SAD-a (i još nekim zemljama u svijetu), koji je primarno uspostavljen zbog (vlasničke) rascjepkanosti prijenosne mreže.

U okruženju bliskom RH, sličan je primjer BiH (prijedlog, nije provedeno).

Neki bitni momenti: model B

- A. Kako urediti odnose između nezavisnog Operatora sustava i tvrtke vlasnika prijenosne mreže (i elektrana) kojima operator upravlja?
 - Primjer Irske: iako je nezavisni operator odavno formiran, nije preuzeo nikakve funkcije, prvenstveno iz navedenog razloga
- B. Kako osigurati da nezavisni operator prijenosnog sustava vodi računa (bude odgovoran) za ekonomske posljedice svojih odluka na imovini koju ne posjeduje?
- C. Usko povezano pitanje: kako regulirati odgovornost za investicijske odluke (izgradnja prijenosne mreže)
 - Općenito se može reći da bilo koja institucija, koja ne odgovara za ekonomičnost poslovanja kao posljedica svojih odluka, ne može dugoročno raditi dobro
- D. Jedno od najbitnijih tehničkih pitanja: tko je odgovoran za sigurnost rada sustava na kratkoročnom i dugoročnom nivou?

Neki bitni momenti: model A

- A. Kako osigurati nepristranost Operatora prijenosnog sustava ako je isti u vlasništvu tvrtke/holdinga koja se bavi i tržišnim elektroenergetskim aktivnostima?
- Prema novoj direktivi EU, TSO mora biti nezavistan najmanje u formi pravnog izdvajanja od ostalih tvrtki u holdingu, i to s menadžmentom koji nema nikakva upliva u upravljanju ostalima tvrtkama koje se bave tržišnim elektroenergetskim aktivnostima
 - Vlasništvo, međutim, nije upitno: nema zahtjeva za vlasničkim razdvajanjem!
- B. Dva aspekta prethodne stavke:
- Kako formalno-pravno osigurati postavljeni zahtjev?
 - Kako će to u praksi funkcionirati i na koji način će se provoditi nadzor?

Hrvatske dvojbe - opće

- Treba li i u kojoj mjeri ispunjavati direktive EU na području energetike dok još nismo ni na popisu kandidata?
- Hoćemo li prekinuti s praksom usvajanja osnovnih zakona a onda godinama čekati izradu podzakonske regulative i pripadnih tehničkih normi i propisa, ostavljajući vakuum u kojemu se ne zna tko je za što nadležan i na osnovu kojih dokumenata se donose odluke?

Jedan citat:

There you have it - reforms on unprepared ground, and copied from foreign institutions as well - nothing but harm!

F. Dostoevsky, The Brothers Karamozov, The Devil speech, book 11, ch. 9: "The Devil: Ivan's nightmare" (1880.)

Neka specifična pitanja za Hrvatsku - TSO

- A. Za raspravu o mogućem novom konceptu Operatora prijenosnog sustava bilo bi dobro da se netko javno izjasni na osnovu kojih argumenata je u postojećem zakonu prihvaćen koncept Nezavisnog operatora?
- B. Da li bi izdavanjem Nezavisnog operatora sustava i tržišta izvan HEP Grupe vođenje EES-a dobro funkcioniralo?
- Za početak: možda da - po inerciji!
 - Dalje: vrlo teško i konfliktno bez odgovarajućih dokumenata koji precizno definiraju podjelu nadležnosti i odgovornosti u svim tehničkim segmentima
- C. Može li se, i na koji način, HEP Prijenos proglasiti Operatorom prijenosnog sustava a da to ne bude u suprotnosti s direktivama EU

HEP Prijenos kao TSO - sada?

Osobno viđenje nužnih uvjeta:

- A. Do trenutka kad RH postane kandidat za ulazak u EU, treba pokazati dobru volju za ispunjavanjem uvjeta direktive 2003/54/EC :
- Transparentni i provedivi tarifni sustav za mrežarine (ineterne i tranzite)
 - Osigurati nediskriminirajući pristup mreži trećoj strani
 - Osigurati da zainteresirani povlašteni kupac stvarno može kupiti električnu energiju izvan HEP-a
 - Osigurati transparentnu proceduru za izgradnju novih elektrana i njihov priključak na mrežu
- B. U trenutku kad RH postane kandidat za ulazak u EU, treba bez odlaganja izvršiti prilagodbu po uzoru na zemlju člana EU čija je struktura i strategija elektroenergetskog sektora bliska Hrvatskoj, uvažavajući domaće specifičnosti i interese

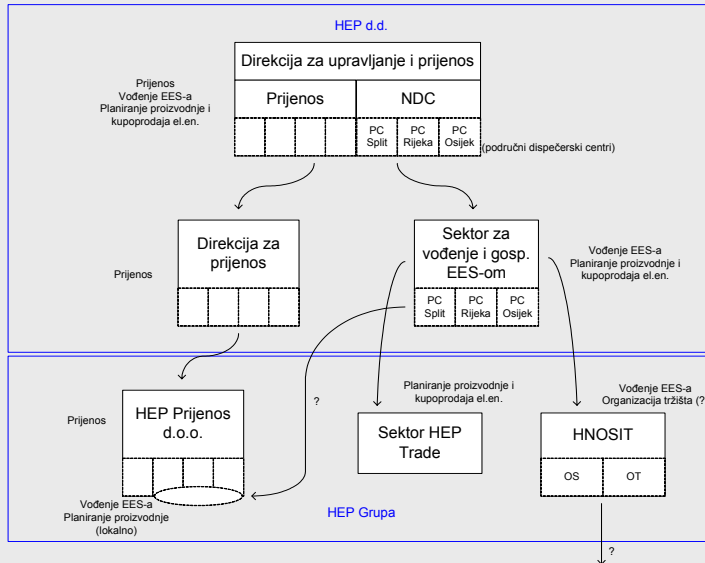
HEP Prijenos kao TSO - u perspektivi

- A. Prema direktivi 2003/54/EC, nema prepreka da HEP Prijenos kao TSO ostane kao tvrtka u vlasništvu HEP Grupe
- B. Minimalno što u tom slučaju treba dodatno osigurati:
 - Odgovarajuću formalnu i praktičnu nezavisnost menadžmenta HEP Prijenosa od HEP Grupe prema zahtjevima direktive 2003/54/EC
 - Transparentno odijeliti djelatnosti HEP Prijenos-a od funkcija koje nemaju veze s vođenjem sustava i prijenosnom mrežom (ukoliko bude takvih)

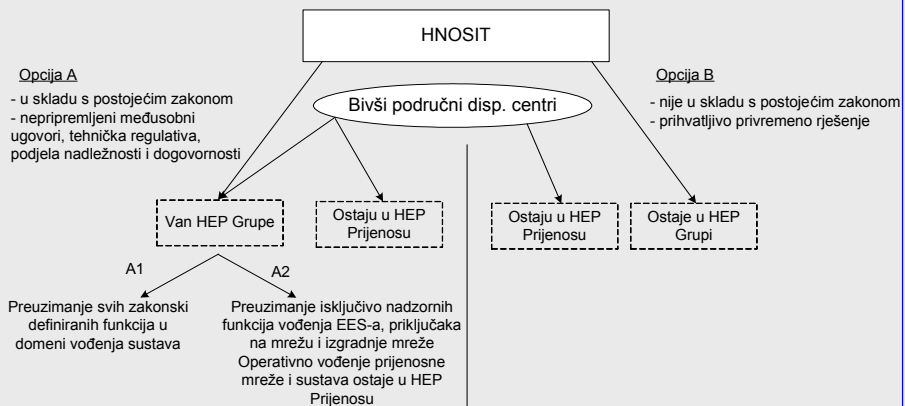
HEP Prijenos kao TSO - u perspektivi

- C. Ostaje za razmatranje kako protumačiti zahtjeve:
 - Na razini Nadzornog odbora HEP Prijenosa (postavljen od strane nezavisne institucije)?
 - Na razini Uprave HEP Prijenosa (npr. dio uprave postavljen od strane nezavisne institucije)?
 - Nešto treće?
- D. Transparentno definirati ulogu regulatornog tijela pri nadzoru rada HEP Prijenosa u domeni nediskriminirajućeg djelovanja prema trećoj strani i ostalim pitanjima vezanim za eventualni konflikt interesa

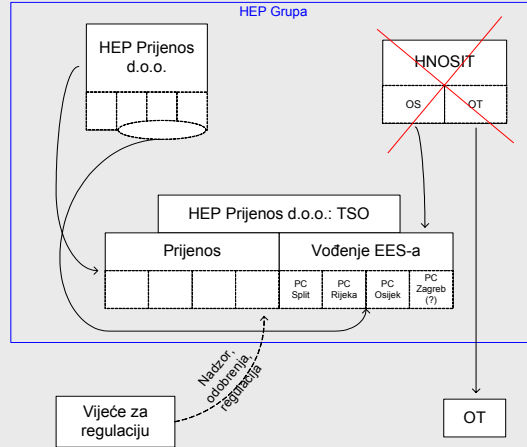
Dosadašnje transformacije

Ostaje model nezavisnog operatora - opcije:

Prijelaz u TSO model

Zaključak - osobno viđenje

- Tzv. TSO model u kojemu bi HEP Prijenos preuzeo funkcije operatora prijenosnog sustava prihvatljivije je dugoročno rješenje za RH u svim aspektima
- Tzv. ISO model treba što prije izbaciti iz Zakona o tržištu električne energije, zajedno s još brojnim nelogičnim odredbama
- Ne smije se ponoviti greška od prije:
 - prvo se treba jasno odrediti po pitanju dugoročne strategije razvoja tržišta električne energije u Hrvatskoj
 - takvo određivanje primarno mora biti u interesu vlastitih interesa, uz zadovoljavanje direktiva EU u nužnom opsegu
 - promjene treba pripremati uključivanjem šireg kruga kompetentnih stručnjaka putem javnih rasprava i recenzija prijedloga
- HEP u cjelini mora ostati jedinstven "igrač" na širem elektroenergetskom tržištu: restrukturiranje i decentralizacija u cilju povećanja poslovne efikasnosti, a centralizacija onih funkcija koje su bitne za konkurentnost na širem tržištu